

El club de la ciència

El 2023, la prestigiosa Universitat de Harvard dels EUA ha sigut sacsejada per un escàndol majúscul. Es va revelar un frau suposadament perpetrat per Francesca Gino, una psicòloga afiliada a aquest centre. Irònicament, la investigadora estudia els mecanismes mentals que afavoreixen l'honestedat. Els dubtes esquitxen també un altre psicòleg i col·laborador de Gino: Dan Ariely, una autoritat a escala internacional.

Les dades que sustenten alguns estudis d'aquests investigadors presenten anomalies. Hi ha sospites que algú va presentar números generats per l'ordinador com a mesures experimentals, o va intercanviar respostes de voluntaris perquè encaixessin millor amb les hipòtesis. Harvard va suspendre Gino després d'una investigació interna i alguns dels seus treballs han sigut marcats com a erronis per les revistes que els havien publicat.

Qui va destapar l'escàndol va ser un comando de tres investigadors conegut com a Data Colada, pel nom del blog que editen. Un d'ells, l'economista Uri Simonsohn, treballa des del 2018 a l'escola de negocis ESADE de Barcelona. Gino ha demandat per 25 milions de dòlars els tres investigadors, que han demanat que la querrela no s'admeti a tràmit. «És millor que no pensi en totes les investigacions que podria haver fet si no m'hagués ficat en aquest assumpte – afirma Simonsohn –, però quan tens evidències que alguna cosa no va bé en el treball d'una investigadora tan influent, no pots no fer-hi res.

De l'any sabàtic a ESADE

Graduat en Economia per la Universitat Catòlica de Xile, Simonsohn ha fet la majoria de la seva carrera als Estats Units. L'investigador es va trobar tan bé el seu any sabàtic a Barcelona que va acabar per agafar una feina a ESADE el 2018.

La seva especialitat és l'economia conductual, una disciplina que investiga les motivacions de les decisions econòmiques de les persones. Això és el que el va portar a interessar-se per la psicologia. «Els experiments en psicologia es realitzen amb molta improvisació. Això complica que es puguin reproduir per comprovar els seus resultats. Estem treballant per millorar la manera amb què es fa estadística en les ciències socials», explica Simonsohn.

En aquest camí, l'investigador es va creuar amb Joe Simmons i Leif Nelson, els altres dos integrants de Data Colada. El 2011, els tres van publicar un article bomba en el qual revelaven el *p-hacking*: una manera de tractar les dades que resta valor a nombrosos resultats de les ciències socials. Simonsohn ho explica amb una metàfora. «És com demostrar que l'Espayol és millor que el Barça basant-se en un partit que el primer va guanyar al segon als anys 90. Si tens la llibertat de triar l'evidència que et convé, aquesta perd valor i es converteix en anècdota», afirma.

El 2013, els tres van crear el blog Data Colada, amb la idea de contribuir a millorar els mètodes. «D'entrada no tenia res a veure amb el frau científic», explica.

Un detectiu de la mala ciència a Barcelona

Uri Simonsohn és un dels investigadors que van destapar l'escàndol de la Universitat de Harvard protagonitzat per una de les seves psicòlogues i experta en honestedat

 Michele Catanzaro

L'economista Uri Simonsohn, integrant del col·lectiu Data Colada, dimarts passat a Barcelona.

Però aquell mateix any el grup va trobar uns articles amb un patró estrany en les dades. «No hi havia res d'aleatorietat. Matemàticament, era impossible tenir tanta estabilitat en una mostra real», recorda el científic. Finalment, els autors d'aquests treballs van ser acomiadats per inventar-se les dades. «Això ens va obrir els ulls», recorda Simonsohn: «El frau era una possibilitat» per explicar resultats anòmals.

Des d'aleshores, els membres de Data Colada han desenvolupat un ull per a les dades fraudulentament. Per exemple, «si preguntes a una persona quant preveu gastar per Nadal, et dirà una xifra rodona, com 350 euros. Si un estudi reporta un número com 317, és sospitos», explica.

Va ser per la seva fama de detectius de la ciència que alguns investigadors joves, que tenien por d'exposar-se, els van assenyalar que alguna cosa no quadrava en els treballs de Gino. Aquest no és un cas aïllat. Més de 5.000 articles científics van ser marcats com a erronis el 2022. «La gent assumeix que la ciència té molts resguards però en realitat no en té tants», afirma Simonsohn. «Com en qualsevol àmbit humà, hi ha pomes podrides, però a diferència

Simonsohn: «En la ciència hi ha pomes podrides, però gairebé no hi ha controls»

d'altres contextos, amb prou feines hi ha controls», explica.

De moment, aquest control està en mà de voluntaris, com Data Colada. «Som crítics o detectius de la ciència. Busquem problemes que editors i revisors d'articles científics passen per alt», explica Elisabeth Bik, biòloga i consultora sobre manipulació d'imatges científiques, no implicada en Data Colada, que expressa confiança en el treball del col·lectiu.

Bik creu que la pressió per publicar molts articles i aconseguir places i fons és un incentiu per al frau. L'experta suggereix que revistes i institucions podrien ocupar més gent per detectar-ho.

Data Colada és un blog creat el 2013 per millorar els mètodes d'anàlisi

Simonsohn hi discrepa i apunta a la falta de control com l'incentiu principal. L'expert creu que una «policia del frau» podria acabar buscant problemes on realment no n'hi ha.

Al contrari, Simonsohn opta per una espècie de mecanisme de traçabilitat: que el procés i les persones implicades en cada experiment siguin publicats de manera minuciosa, de tal manera que resulti tan fàcil detectar en quin punt i qui s'ha portat malament que resulti impossible escapar-se.